27/10/2021

Η Εκκλησιαστικότης μέσα στην Τουρκοκρατία

/ Γνώμες

- **Γράφει ο Αρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Κουλουριώτης, Ηγούμενος της εν Μεγάροις Πατριαρχικής & Σταυροπηγιακής Μονής της Αγίας Παρασκευής Μαζίου Μεγάρων**

Η υπόθεσις τού ξεσηκωμού καί η τελική νίκη είναι καθαρά εκκλησιαστικόν γεγονός!

Εἰσαγωγικά

Τό Βυζαντινόν Κράτος, ἡ Αὐτοκρατορία τῆς Ρωμανίας, κυριολεκτικά διαλυμένη ἐμβῆκεν στήν ἱστορικήν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.

Ὁ μόνος θεσμός τῆς Ρωμανίας-Βυζαντίου, πού ἔμεινε σχεδόν ἄθικτος, ἦταν ἡ Ἐκκλησία.

Τοιουτοτρόπως, ἡ Πόλι κατεκτήθη-ἔπεσεν, ἀλλά ἡ Ρωμανία ὅμως, δέν ἐχάθη. Ἔπεσεν, ἀλλά δέν ἀπέθανεν.

Παράλληλα καί τό Γένος μας -τό Γένος τῶν ὀρθοδόξων Ρωμηῶν- διαλυμμένον, κομματιασμένον, καθημαγμαῖνον εἰσῆλθεν στήν Τουρκοκρατία, ὅμως ἡ Ἐκκλησία, τό Σῶμα τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ, ἡ νικήτρια τοῦ Ἅδου, ἀφοῦ οἱ πῦλες τοῦ Ἅδου δέν ἄντεξαν τήν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ Της, παρέμεινεν σταθερή δύναμι καί

ἀκλόνητος παράγων ζωῆς, καρτερίας, ἐλπῖδος καί πορείας τῶν ὑποδούλων…

Ἐάν, ὁ Γεννάδιος Σχολάριος, ὁ νέος Πατριάρχης μετά τήν ἅλωσιν τῆς Πόλης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τό 1453, δέν εἶχε λάβει –κατά πρόνοιαν Θεοῦ- τά προνόμια, πού Του ἔδωσε ὁ Πορθητής, καί ἐάν κατά τήν σοφήν Του δεξιοστροφίαν καί ποιμαντικήν δέν ἀναλάμβανεν τήν Ἐθναρχίαν, τότε τό Γένος θά ἔσβηνε.

Ἐνδεικτικόν διά τίς διαθέσεις τοῦ Μωάμεθ, τοῦ Πορθητοῦ, ἀπέναντι στή χριστιανικήν θρησκείαν εἶναι ὅτι, μέ τίς ἐνέργειές του ἐντός 7 μηνῶν ἀπό τήν ἅλωσιν τῆς Πόλεως ἐπληρώθη ὁ Πατριαρχικός θρόνος ἀπό τόν μοναχόν Γεννάδιον (κατά κόσμον Γεώργιον Σχολάριον), κάτοχον μεγάλης παιδείας, ἡσυχαστήν καί γνωστόν ἀνθενωτικόν.

Ὁ νέος Πατριάρχης ἀνεκηρύχθη μιλλέτ-μπασῆ, δηλαδή Ἐθνάρχης τῶν Ρωμηῶν (Ρούμ), ὅπως ἡγέτης τοῦ μουσουλμανικοῦ (τουρκικοῦ) μιλλετιοῦ ἦταν ὁ Σεϊχης τοῦ Ἰσλάμ (σέ χουλισλάμης).

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη, ὡς ἀνωτάτη ἐκκλησιαστική καί πολιτική ἀρχή. Ἐλογοδοτοῦσε μόνον στόν Σουλτᾶνον, ὄντας διά τούς Ρωμηούς καί δι’ ὅλον τό Κράτος ὁ ἀμέσως μετά τόν Σουλτάνον ἀξιωματοῦχος.

Ὁ Πατριάρχης ἐκπροσωποῦσεν ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί τά ἄλλα Ρωμαΐϊκα Πατριαρχεῖα (τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας καί τῶν Ἱεροσολύμων), καθώς καί τίς Ἀρχιεπισκοπές Ἀχρίδας & Ἰπεκίου, ἤτοι ὁλόκληρη τήν ὑπόδουλον Ρωμηοσύνην.

Ὁ Σουλτάνος παρεχώρησεν στόν Πατριάρχην προνόμια καί δικαιώματα, ὅπως ἀκριβῶς τοῦ ἀνεγνώριζαν οἱ Βυζαντινοί Αὐτοκράτορες.

Ὁ Πατριάρχης ἦταν «ἀναίτιος, ἀφορολόγητος καί ἀδιάσειστος τε παντός ἐναντίου».

Τά λοιπά προνόμια ἦταν:

1ον. Ἐκκλησιαστικά προνόμια, μέ τά ὁποῖα ἐξασφάλιζετο ἡ εὔρυθμη λειτουργία τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ (δηλ. ἡ ἐποπτία τῶν Μονῶν, τῶν Ναῶν, τῶν Ἐνοριῶν καί τῶν Ἱδρυμάτων, τῆς περιουσίας, τῶν Μητροπολιτῶν, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν, ἡ ἀποστολή Ἐξάρχων, οἱ Σύνοδοι, τά ἐκκλησιαστικά δικαστήρια κ.ἄ.), καθώς καί ἡ λειτουργία τοῦ θρησκευτικοῦ βίου (δηλ. τά μυστήρια, οἱ ταφές, οἱ ἄδειες γάμων, τά διαζύγια, τά βαπτίσματα κ.ἄ.).

Καί 2ον. Πολιτικά προνόμοια. Διότι πρέπει νά γίνῃ κατανοητόν κάτι τό οὐσιατικόν, ὅτι ὁ Πατριάρχης διαπραγματευόταν μέ τήν Ὑψηλή Πύλη μέσῳ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, γιατί τό Πατριαρχεῖον ἐλογίζετο, ὡς αὐτόνομον ἐκκλησιαστικόν

Κράτος. Εἶχεν δικαιοδοσίαν στήν Ἐκπαίδευσιν, στήν φορολογίαν, στό οἰκογενειακόν δίκαιον, στό ἀστικόν δίκαιον καί στήν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης.

Ἀλλά καί οἱ Μητροπολῖτες στήν Ἐπαρχία τους ἦταν μικροί Ἐθνάρχες. Ἀνεξάρτητα ὅμως, ἀπό τήν ἔννοιαν καί τήν σημασίαν, πού εἶχαν καθ' ἑαυτόν τά προνόμοια γιά τήν Ὀθωμανικήν ἐξουσίαν, ἡ λειτουργία τους ἀπεδείχθη εὐεργετική διά τό Γένος.

Τή Ρωμανία, πολιτικά κρατικά καί ἐδαφικά συνεχίζει ἡ Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία, πνευματικά ὅμως, καί πολιτιστικά τή ἐσυνέχισεν ἡ Ἐθναρχία. Ἄμεσος πολιτικός κυρίαρχος «αὐθέντης & Δεσπότης» τῶν Ρωμηῶν, δέν ἦταν ὁ Σουλτάνος, ἀλλ΄ ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης. Γιαυτό οἱ Ἐπίσκοποι καί οἱ Μητροπολῖτες ἦταν Δεσπότες καί τούς ἔλεγαν καί προσφωνοῦσαν (καί μέχρι σήμερα): Δεσπότη μου!... Παράλληλα, τά «ἰσνάφια» τῶν Βυζαντινῶν χρόνων διέσωσαν τό κοινοτικόν πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, σημαντικόν στοιχεῖον, πού διέσωσεν τό Γένος μας.

Ταυτόχρόνως ἡ ὑπερεθνικότης τῆς Ὀρθοδοξίας, στήν ὁποία ἔμεινεν καί παραμένει πιστόν τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἑνότητα ὅλων τῶν ὑποδούλων ὀρθοδόξων σέ μιά ὑπερφυλετικήν συνύπαρξιν. Οὕτως ἡ Ἑλληνική Ἐκκλησία, τό Ρωμαΐϊκον Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἀνεδείχθη σπουδαία πολιτιστική δύναμις δι' ὅλες τίς ὀρθόδοξες ἐθνότητες.

Κέντρον τῆς ζωῆς, ἡ Ἐνοριακή σύναξις

Τό Γένος μας, λοιπόν, μέσα στήν Ἐκκλησία ἔζησεν, ἀνέπνεεν καί ἐκ τῆς κοιλίας-προστασίας τῆς Ἐκκλησίας ἀνέθωρε (ὅπως ὁ Προφήτης Ἰωνᾶς διεσώθη καί ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους), διό καί τελικά ἀνεστήθη καί σήμερα ἐμεῖς –δόξα τῷ Θεῷ- ζῶμεν ἐλεύθεροι καί εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ!

Παρά ταῦτα, πολλοί συκοφαντοῦν τήν Ἐκκλησίαν καί τόν Ἱερόν Κλῆρον. Καί ὄχι μόνον, ἀλλά καί τῶν προγόνων μας ἀγωνιστῶν ὑποβαθμίζουν, ψέγουν, εἰρωνεύονται, ἀπομειώνουν, χαλκεύουν τούς ἀγῶνες, τήν προθυμίαν, τό ἡρωϊσμόν, τήν γενναιοδωρίαν, τήν εὐαγγελικήν πίστιν... τά κατορθώματα, στεκόμενοι στά ἀναπόφευκτα ἀνθρώπινα μειονεκτήματα.

Ὅμως, αὐτό εἶναι ἐλευθερία! Ἐκεῖνοι μέν, ἔπεσαν διά τήν ἐλευθερίαν μας καί ἐμεῖς -ἐλεύθεροι πλέον- ἠμποροῦμε νά τούς ἀπομειώνωμεν, νά τούς ξεχνᾶμε, νά τούς ἀποσιωπῶμεν, νά τούς συκοφαντοῦμεν...

Πέραν ὅμως, ἀπό τόν ἐθναρχικόν τῆς Ἐκκλησίας ρόλον, ὁ ὁποῖος ἀνεπτύχθη σέ σχέσιν μέ τόν Κατακτητήν, ὑπῆρξεν καί μιά ἄλλη -ἡ σημαντικότερη- ὄψις τῆς προσφορᾶς τῆς Ἐκκλησίας στό Γένος. Καί αὐτό ἦταν ἡ ἐξασφάλισις τοῦ πλαισίου ἀναπτύξεως τῆς καθημερινῆς ζωῆς τοῦ Ραγιᾶ, ὁ χῶρος πραγματώσεως τῆς

ὑπάρξεώς του[2].

Ὁ Ὀρθόδοξος Ἕλληνας-Ρωμηός ἔμαθε νά ζῇ καί νά κινεῖται μέσα στό Ἐκκλησιαστικόν Σῶμα. Καί ἐνῶ ὁ Πατριάρχης καί οἱ Μητροπολῖτες, ὡς ἀνώτατοι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους καί ἐπίσημοι ἐκπρόσωποι τοῦ Γένους ὄφειλαν -φαινομενικά τοὐλάχιστον- νά δείχνουν νομιμοφροσύνη· ὁ ἁπλός ἐφημέριος- ὁ Παπᾶς δέν ἦταν μόνον ὁ λειτουργός, ἀλλά καί ὁ ὑπεύθυνος ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν κατοχῆς…

Τό κέντρον τοῦ Ραγιᾶ ἦταν ἡ Ἐνορία του, ὁ Ναός, πού ἦταν συνήθως στό κέντρον τῆς πόλεως ἤ τοῦ χωριοῦ μέσα σέ μιά φυτεμένη μέ δένδρα πλατεῖα. Ὁ Ναός ἦταν ὁ τόπος ὁ ἅγιος τῆς Λατρείας τοῦ Θεοῦ, καί ταυτόχρονα ὁ τόπος συνάξεως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Δήμου, ὁ τόπος συνεδριῶν τῆς Δημογεροντίας, ἡ Δημαρχία, τό Ληξιαρχεῖον, ἡ Πρόνοια, τό Σχολεῖον, ἀλλά κυρίως ὁ Ναός στην Τουρκοκρατία εἶναι τό διδασκαλεῖον τῆς ὑπομονῆς καί τῆς καρτερίας!

Ἡ Πίστις καί ἡ Ἐνοριακή ζωή ἦταν ἡ ἀνεξάντλητος πηγή δυνάμεως. Ἐνίσχυε τόν ψυχικόν δυναμισμόν τῶν ὑποδούλων καί ἐκρατοῦσεν ἀκμαῖον τό φρόνημά τους.

Διαστρέφεται, ὅθεν, τό νόημα τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ὅταν διατείνωνται οἱ διαφωτιστές ὅτι τό ξεσήκωμα τοῦ Λαοῦ καί ἡ ἀνδρεία τῶν ἡρώων τοῦ ’21 ἔρχεται κατ’ εὐθεῖαν ἀπό τούς ἀρχαίους Ἕλληνες.

Ἡ ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους, ὡς ἐλπίδα νίκης τῶν ἐξαθλιωμένων καί ἀδυνάτων ἐναντίων τῶν δυνατῶν, πού καταδυναστεύουν τούς λαούς, πηγάζει ἀπό χριστιανικές, καί ὄχι ἀπό Ἀρχαιο-Ἑλληνικές κατηγορίες.

Ἡ ἀνδρεία τῶν παλληκαριῶν τοῦ ’21 πηγάζει ἀπό τήν ὀρθόδοξον πίστιν των! Διότι διεμορφώθη μέσα στό Ἐκκλησιαστικόν γεγονός!

Εἶναι τό ἦθος τοῦ Εὐαγγελίου! Πρόκειται γιά ἀνδρεία, ὄχι ἐκλεκτῶν «καλῶν κἀγαθῶν» ἀνθρώπων, ὄχι δυνατῶν μιᾶς ἀριστοκρατικῆς κοινωνίας, ὅπως ἦταν ἡ Πολιτεία τῶν Ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἀλλά ἀνδρεία καί ἐξέγερσι «σκλάβων» καί «ραγιάδων», δηλαδή ἀνδρεία ἀνθρώπων, πού δέν εἶχαν καμμιά ἐλπίδα ζωῆς καί ἐλευθερίας, γιατί δέν εἶχαν μαζί τους καμμιά ἀνθρωπίνην δύναμιν καί βοήθειαν.

Μήν ξεχνᾶμε ὅτι στά κεφάλια τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπατοῦσεν, ὄχι μόνον ἡ πανίσχυρος Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία μέ τήν καννιβαλιστική της βαρβαρότητα, ἀλλά καί ἡ παντοδύναμος Ἱερά Συμμαχία τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ καταχθονίου Μέτερνιχ.

«Ὁ Ἀρχαῖος Ἑλληνισμός ἀφ’ ὅτου ὑπετάγη στούς Ρωμαίους δέν ἐκινήθη πλέον πρός ἐπανάστασι καί ἀπελευθέρωσι. Καί ἡ στάσι του αὐτή ἦταν συνεπής καί σύμφωνη μέ

τίς κρυστάλλινες λογικές ἀρχές του: ὅτι δηλαδή γιά νά ἐπαναστατήσῃς πρέπει νἆσαι τόσον ἰσχυρός, ὅσον ὁ ἀντίπαλός σου.

Ἀντίθετον εἶναι ὅμως, τό πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατά τήν ὁποία ὁ Θεός ἐκλέγει «τά ἀσθενῆ τοῦ κόσμου... ἵνα καταισχύνῃ τά ἰσχυρά» ὡς λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος (Α΄ Κόρ. 1, 27). Ἡ χριστιανική αὐτή πεποίθησις τῆς δυνάμεως ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ καί τῆς ἀδυναμίας ἐν τῇ δυνάμει, ἐκίνησε καί κινεῖ ἑκατομμύρια ἁπλῶν καί ἀδυνάτων ἀνθρώπων ἐναντίον πανίσχυρων τυραννικῶν καθεστώτων μέ ἀποτέλεσμα τελικά παρά πᾶσαν ἀνθρώπινην ἐλπίδα καί λογικήν νά κατορθώνουν νά τά συντρίβουν»[3].

Τό κύτταρον, λοιπόν, τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς Ρωμῃοσύνης στήν Τουρκοκρατία ἦταν ἡ Ἐνορία! Ἡ ἐκκλησιατική κοινότητα, μέ τόν Ἐφημέριο Παπᾶ καί πνευματικό Πατέρα, τήν Ἐπιτροπή τῆς Ἐνορίας καί τή Δημογεροντία. Εἶναι ἕνα κύτταρον δυναμικόν.

Γιατί ὁ Κλῆρος στήν Τουρκοκρατία ποτέ δέν χωρίστηκε ἀπό τό Λαό. Ἐνῶ στή Δύση, μετά τὴ Φραγκική κυριαρχία στούς Ρωμῃούς ὁ Κλῆρος ἔγινε κοινωνική τάξις, ἡ ἄρχουσα τάξις, ὅμως στήν Ἀνατολή Κλῆρος καί Λαός ἀντιμετώπισαν ἑνωμένοι τίς συμφορές, πού ἀνελέητα κτυποῦσαν κάθε φορά τό Γένος τῶν ὀρθοδόξων Ρωμῃῶν.

Τό κέντρο τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς εἶναι ἡ Λατρεία, πού πραγματοποιεῖται, ὡς ἐνοριακή σύναξι. Εἶναι ἡ μόνη λαοσύναξι, πού δέν διακόπτηκε ποτέ στήν πορεία τοῦ Γένους μας.

Στήν Ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, τίς Κυριακές, τίς γιορτές, στούς γάμους, στά Βαπτίσια, στά ἐξωκκλήσια καί στά Μοναστήρια, στίς γιορτές καί στά Πανηγύρια καί στίς ἀγρυπνίες, δίνονταν ἀδιάκοπα ἡ εὐκαιρία στούς Ρωμῃούς νά συναντῶνται στό ἕνα Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί νά μετέχουν στή λειτουργία Του.

Ἡ Θεία Λατρεία, ὄχι μόνον ὡς θρησκευτική ἔκφρασις, ἀλλά καί ὡς κοινωνικόν γεγονός, ἀσκοῦσε ἕλξιν πολύ ἐντονώτερη ἀπ’ ὅσον σήμερα κανείς μπορεῖ νά φαντασθῆ.

Ἔτσι, ἡ ἐνοριακή ζωή ἦταν ἀνεξάντλητη πηγή δυνάμεων. Ἐνίσχυε τόν ψυχικό δυναμισμό τῶν ὑποδούλων καί κρατοῦσε ἀκμαῖο τό φρόνημά τους.

Ἡ Ἐκκλησία, ὄχι μόνον μέ τή δρᾶσιν Της καί τίς θυσίες Της, ἀλλά καί μέ μόνην τήν παρουσίαν Της, ὡς κοινωνικόν σῶμα, ἐξησφάλιζε τήν ἀπρόσκοπτον συνέχειαν τοῦ Γένους διασώζοντας τή ζωήν του ἀμετάβλητον μέσα σέ κλῖμα ἐλευθερίας, πού

μετρίαζε τή πικρότητα τῆς δουλείας καί ἄμβλυνε τά ἀρνητικά καί μηδενιστικά αἰσθήματα, πού ἐκείνη γεννοῦσε.

Παράλληλα μέ τήν Ἐνορία, τό γειτονικό Μοναστήρι μέ τούς Γέροντες καί τίς Γερόντισσές του, συνεπλήρωνε τήν Ἐνορία καί γινόταν κέντρον πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλά καί κοινωνικῆς.

Τά Μοναστήρια διασώζοντας μέ μεγαλύτερη πιστότητα τό Ρωμαΐϊκον τρόπον ζωῆς, λόγῳ τοῦ κοινοβιακοῦ τους συστήματος καί τῆς κοινοκτημοσύνης, συνέχιζαν μέ μιά πρακτική ἀμεσότητα τήν παράδοσιν τοῦ Γένους. Γι' αὐτό ἦταν πραγματική εὐλογία γιά τά χωριά ἐκεῖνα, πού εἶχαν κοντά τους κάποιο Μοναστήρι. Ἐπειδή, ἐχρησίμευεν, ὡς χῶρος πνευματικοῦ ἀναβαπτισμοῦ, ἀλλά καί κέντρον παιδείας καί παρηγορίας διά τούς ραγιάδες.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῶν λεγομένων ὅμως, ἄς θυμηθῶμεν τόν λόγο τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, τήν ἀπάντησί του, ὅταν ἐρωτήθηκε ἀπό τούς Χριστιανούς ἀπό ποιό μέρος εἶναι, ἀφοῦ ἡ ἀπάντησίς Του αὐτή εἶναι ἐνδεικτική τοῦ ἐκκλησιολογικοῦ φρονήματος τῶν ὑποδούλων Ρωμηῶν, καί τοῦ ὑπαρξιακοῦ τους συνδέσμου μέ τήν Ἐπισκοπή, τόν Ἐπίσκοπο καί τήν Ἐνορία στήν ὁποία ἀνήκουν.

«Ἡ πατρίδα μου, ἡ ψεύτικη ἡ γῆϊνος, ἡ ματαία εἶναι ὑπό τοῦ Ἁγίου Ἄρτης τήν ἐπαρχίαν, ἀπό τήν ἐνορία τοῦ Ἀπόκουρου»[4].

Ἕνα ἄλλον, πολύ σημαντικόν στοιχεῖον διά τήν ὀργάνωσιν καί τό δυναμισμόν τῆς Ἐνορίας μᾶςπαραδίδει τό Μαρτύριο τοῦ Ἁγ. Νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Χιοπολίτου. Ὁ Ὁποῖος μετά τήν ἀκουσίαν του ἐκτούρκευσιν κατέφυγε καί ἔζησε πολλά χρόνια στό Ἀϊβαλί, δηλ. εἰς τάς Κυδωνίας τῆς Μ. Ἀσίας.

Στό Μαρτύριό του, λοιπόν, ἡ Ἐνορία πού τόν ἐφιλοξενοῦσε συμπεριφέρθη Εὐαγγελικά, ὀρθόδοξα καί φιλομαρτυρικά, ἐπόνεσεν πραγματικά γιά τό παιδί της. Ἄς ἀκούσουμε ὅμως τόν Μαρτυρογράφο Ἅγιον Μακάριον, Ἐπίσκοπον Κορίνθου τόν Νοταρᾶν, νά γράφῃ γιά τό τί ἔγινε τό βράδυ τοῦ Μαρτυρίου τήν 25 πρός 26η Νοεμβρίου τοῦ 1807.

«Ἐπέρασεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη τῆς εἰκοστῆς πέμπτης, καί ἔφθασεν ἡ ἑσπέρα, κατά τήν ὁποίαν ἦταν ἡ ἀπόφασις νά ἀποκεφαλισθῆ ὁ μάρτυς.

Λοιπόν, οἱ φιλομάρτυρες διδάσκαλοι καί οἱ ἱερεῖς, ἔκαμαν ἀπόφασιν νά ψάλλουν ἀγρυπνίαν τήν νύκτα ἐκείνην ὑπέρ ἐνισχύσεως καί ἐνδυναμώσεως τοῦ Νεομάρτυρος. Τούτου ἀκουσθέντος, συνήχθησαν καί ἄλλοι πολλοί χριστιανοί εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί ἤρχισεν ἡ ἀκολουθία εἰς τήν πρώτην ὥραν τῆς νυκτός, μετά κατανύξεως μεγάλης, καί πάντες μετά θερμῶν δακρύων ἐδέοντο τοῦ Θεοῦ. Ἄλλοι

ἦσαν εἰς τήν Ἐκκλησίαν, ἄλλοι εἰς τήν ἀγοράν ἔξωθι τοῦ κριτηρίου, καί ὅσον ἐπέρνα ἡ νύκτα, τόσον τό πλῆθος ἐσυνάζετο εἰς τήν μακαρίαν θεωρίαν τῆς ἀποτομῆς τοῦ θείου μάρτυρος καί ὅλοι περιέμενον μέ ἀναμμένην καρδίαν, πότε νά ἰδοῦν θριαμβεύουσαν τήν δύναμιν τοῦ Σταυροῦ, ἐν τῆ ἀσθενεία τῆς σαρκός τοῦ μακαρίου Γεωργίου.

Καί οἱ μέν ἐν τῆ ἀγορά χριστιανοί κακῶς ἐδιώχθησαν καί διεσκορπίσθησαν ὑπό τῶν Τούρκων, οἱ δέ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψάλλοντες ἔφθασαν εἰς τήν Λιτήν. Ἀλλά τῶν τροπαρίων ψαλλομένων συνεβουλεύοντο οἱ ἱερεῖς πῶς νά μνημονεύσουν τόν Γεώργιον, τάχα ὡς ἄνθρωπον ἁπλοῦν ἀκόμη ἤ ὡς Μάρτυρα τέλειον; Νά τόν συντάξουν μέ τούς μάρτυρας; Ἐφάνη ὅμως, εὔλογον νά μή ζητήσουν τήν πρεσβείαν καί ἱκεσίαν αὐτοῦ μετά τῶν λοιπῶν μαρτύρων, ἀλλά νά δεηθοῦν πρός τόν Θεόν ὑπέρ αὐτοῦ, ἵνα τελειώση τό μαρτύριον.

Ἀλλ’ ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ, πρίν ἀρχίση ἡ Λιτή, τό «Σῶσον ὁ Θεός τόν Λαόν Σου», ἰδού φθάνει δρομαίως ὁ ἀπεσταλμένος καί διωρισμένος νά βλέπῃ ἀπό κρυπτόν μέρος τί γίνεται κατά τοῦ μάρτυρος καί φωνάζει εἰς τήν Ἐκκλησίαν «τετέλεσται» · εἰς μερικούς δέ, ἐψιθύριζε καί μέ ποῖον τρόπον ἐτελειώθη καί τότε πλέον τίς δύναται νά παραστήση μέ λόγον τήν πνευματικήν ἀγαλλίασιν τοῦ χριστωνύμου λαοῦ; καί οὕτω καλῶς καί θεοφιλῶς ἐτελειώθη ἡ ἀγρυπνία ἐκείνη ἐν τῆ νυκτί τῆς εἰκοστῆς ἕκτης τοῦ Νοεμβρίου, ὁμοῦ μέ τόν καλόν καί θεοφιλές μαρτυρικόν τέλος τοῦ καλοῦ καί λαμπροῦ ἀριστέως Γεωργίου».

Ἡ ἐπί Τουρκοκρατίας Κοινότητα-Ἐνορία τῶν Μεγαρέων

Ὅμως, ἐναργέστερον καί ἀπτότερον παράδειγμα πρός κατοχύρωσιν τῶν λεγομένων εἶναι καί ἡ πνευματική καί ἡ ἱστορική παράδοσι τοῦ τόπου μας, τῶν Μεγάρων.

Ἡ ἀρχαία πόλι τῶν Μεγάρων δέν ἔπαψε νά ὑπάρχη ποτέ στή διαδρομή τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δι’ αὐτό καί εἰσῆλθεν στήν ἱστορικήν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ὡς ὀργανωμένη Κοινότητα σέ Ἐνορίες.

Καί μάλιστα Κοινότητα παραδοσιακή, πιστή στήν ὀρθόδοξον πίστιν καί Παράδοσιν καί Ἐνορία ἰσχυρή: «οἱ Μεγαρῖτες εἶναι Ἕλληνες καί παραμένουν πιστοί στίς παραδόσεις τους», γράφει ὁ CORONELLI MARCUS Μαθηματικός Κοσμογράφος τῆς Ἐνετικῆς Πολιτείας, ὁ ὁποῖος ἐπέρασεν ἀπό τά Μέγαρα τό 1686[5].

Διότι τά Μέγαρα ἐκείνη τήν ἐποχή ἦταν μιά Κοινότητα περίπου 800-1000 κατοίκων. Τά σπίτια ἦταν κτισμένα στό Δυτικό λόφο τῶν Μεγάρων στήν κορυφή Ἀλκαθόη[6] τό σημερινό λόφο τοῦ Ἅγ. Δημητρίου, τήν λεγομένη Μάνη (πρβλ. Βυζ. Μαϊνη), μέ τά πολλά δίκλιτα ναϊδια, τά ὁποῖα ἦταν οἱ τόποι λατρείας τῆς

Ἐκκλησιαστικῆς Κοινότητος τῶν Μεγάρων, διαρθωμένης σε μικρές Κοινότητες-Ἐνορίες-γειτονιές. Σημειωτέον ὅτι, ὅλα τά δίκλιτα ναϊδια τῆς Ἀλκαθόης εἶναι ἁγιογραφημένα τήν ἐποχή τῆς δουλείας.

Στόν ἀπέναντι λόφο, στήν Καρία, τήν κορυφή τοῦ Πρ. Ἠλία ὑπῆρχεν καί ἐκεῖ Ἐκκλησία. Στό ἐπίνειο τῶν Μεγάρων, τή Νισαία -τή σημερινή Πάχη- καί στήν πεδιάδα πρό αυτῆς ὑπῆρχαν οἱ 12 Ἐκκλησίες καί ἐκεῖ στήν ἀκτή τοῦ Ἅγ. Νικολάου στόν διπλανόν λοφίσκον, στό «Παλιόκαστρο» ὑπῆρχε Μοναστήρι. Ἦταν τό γειτονικό Μοναστήρι πρός τήν Πόλι, πού ἀσφαλῶς ἔτρεφε τήν πνευματικότητά της.

«Μπροστά ἀπ' τό λιμάνι, βρίσκεται τό μικρό νησί Μινώα, ἀπέναντι ἀπ' τήν Ἀκρόπολη, πού τό κατέλαβε ὁ Ἱπποκράτης. Σ' αὐτήν ὑπάρχουν τώρα τά ἐρείπια ἑνός Μοναστηριοῦ μέ Ἕλληνες Καλογήρους», γράφει ὁ EARL OF SANWICH Ἄγγλος Εὐγενής, πού ἐπέρασεν ἀπ' τά Μέγαρα τό 1739[7].

Εἰς τόν πρός βορᾶ κάμπον δέ, ἐκεῖ πού εἶναι τά Ἐκκλησάκια τοῦ Ἐλαιῶνος τῶν Μεγάρων: ὁ Χριστός, ἡ Ἅγ. Βαρβάρα, ὁ Ἅγ. Νικόλαος, ὁ Ἅγ. Ἀθανάσιος, ὁ Ἅγ. Γεώργιος ἦταν τό λεγόμενον «Παλαιοχώρι», μιά ἄλλη Κοινότητα μέ Ἐνορίες, ἡ ὁποία διελύθη ἐνωρίς κατά τήν Τουρκοκρατίαν, στόν τόπο, πού ὁ Παυσανίας ὀνομάζει: Ροῦν, τά λεγόμενα ὑπό τῶν παππούδων μας «ποταμοχιούματα»!!!

Δι' ὅλα αὐτά ἔχομε μαρτυρίες ξένων ἐπισκεπτῶν καί περιηγητῶν, καθώς ἐπίσης, τά βλέπουμε σέ χάρτες, γραβοῦρες καί ζωγραφιές ἐκείνων τῶν ἐποχῶν[8].

Οἱ Ἐκκλησιαστικές μαρτυρίες εἶναι πάμπολες, πού δείχνουν τήν ζωντάνια τῆς Μεγαρίτικης Ἐνορίας κατά τήν Τουρκοκρατία.

Ἡ ἀνακατασκευή τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τοῦ «Χορευταρᾶ» πρῶτα – πρῶτα, καί ὁ θρῦλος, πού τήν συνοδεύει, καθώς καί ὁ τρόπος πού ἔλαβαν τήν ἄδεια ἐπανοικοδομῆς τοῦ ναΐσκου, ἡ κοινοτική καί ἀλληλεγγυος ἀνακατασκευή τοῦ ναϊσκου, ἡ τελεσθεῖσα θεία Λειτουργία καί ὁ χορός τῆς Τράτας γύρω ἀπ' αὐτόν τήν Τρίτη τοῦ Πάσχα... ὅλα φανερώνουν τό ζωντανόν κύτταρον τῆς Ἐνορίας καί τήν ζωντάνια τῆς πίστεως.

Ἡ εὕρεσι τῶν λειψάνων τό 1754 τῶν ἁγίων Τεσσάρων Μαρτύρων, «τῶν 'Κονομαίων» καί τό 1789 τῶν ἁγίων ἓξ Μαρτύρων, τῶν «Μπεκιόκηδων». Οἱ προσευχές, οἱ νηστεῖες καί οἱ ἀγρυπνίες τῶν Μεγαριτῶν διά νά ἀποκαλυφθοῦν τά ὀνόματα τῶν Ἁγίων δηλώνουν τό ὑγιές καί ἀκμαῖον τῆς πίστεως φρόνημα.

Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος SPON JACOB περνᾶ ἀπό τά Μέγαρα τό 1676 καί γράφει: «ὅλοι οἱ κάτοικοι (τῶν Μεγάρων) εἶναι Ἕλληνες καί μάλιστα πολύ πιστοί τῆς παραδόσεώς τους. Ἦταν Μ. Σαρακοστή ὅταν συνάντησαν ἕνα πλευριτικό μέ πολύ

λίγη ζωή μπροστά του, πού δέν δεχόταν νά φάει... ἀπαγορευμένα κατά τήν περίοδο τῆς νηστείας. Τό σπουδαῖο μ' αὐτούς τούς ἀνθρώπους εἶναι ὅτι χωρίς νά τούς ἐπιβάλλει κανείς τή νηστεία, νέοι, γέροι, πεινασμένοι, ἄρρωστοι δέν δέχονται νά ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτήν...»[9].

Χαρακτηριστική εἶναι ἐπίσης ἡ περιγραφή μιᾶς λιτανείας διά τήν συμβαίνουσαν ἀνομβρίαν ὑπό τοῦ Σκωτσέζου GALT JOHN, ὁ ὁποῖος ἐπέρασεν ἀπ' τά Μέγαρα τό 1809.

«- Τό χάραμα ὅλη ἡ πόλι ἦταν στό πόδι, ἄνδρες γυναῖκες παιδιά... Χωρισμένοι σέ τρεῖς ὁμάδες προχωροῦσαν πιασμένοι χέρι – χέρι πρός τήν ἀκτή, ὁδηγούμενοι ἀπό τούς Ἱερεῖς καί λέγοντας μιά προσευχή, κατάλληλη γιά τήν περίπτωσι... Φθάνοντας στή θάλασσα, οἱ εἰκόνες βυθίστηκαν στό νερό. Ἔπειτα ἡ πομπή γύρισε πίσω στό χωριό...» [10].

Ἐπίσης, ὁ πατριώτης μας Ἅγιος Λαυρέντιος εἶναι ἅγιος τῶν Μεγάρων τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας. Εὑρῆκεν τήν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος κατά τήν προσταγήν Της εἰς τήν Σαλαμῖνα καί ἔκτισεν τό μεγάλον αὐτό Μοναστήρι τῆς Φανερωμένης καί ἀνεδείχθη Ἄρχων τοῦ τόπου αὐτοῦ.

Ἠμπόρεσε καί ἠγόρασε μεγάλες περιοχές τῆς Μεγαρῖδος γῆς ἀπό τούς Τούρκους καί ἐδέχθη προσφορές κτημάτων ἀπό τούς συμπατριῶτες του, οἱ ὁποῖοι τά ἐδώρισαν διά νά τά γλυτώσουν ἀπ' τούς Τούρκους, ἄς θυμηθῶμεν τά τοπωνύμια: Μετόχι Μεγάρων, Λάκα Καλογήρου, τοῦ Καλόγερου τά Μελίσσια, τοῦ Παπᾶ τό περιβόλι, ἡ Λιατρίβα κ.ἄ. ὅλα αὐτά ἦταν ἐκτάσεις τῆς Φανερωμένης καί τοῦ Κτίτορά της ἁγίου Λαυρεντίου.

Δεῖγμα τῆς ὀργανωμένης Κοινότητας τῶν Μεγάρων εἶναι καί συμπέρασμα τῶν ἀρχαιολόγων γιά τό ἐπικλινές κτῖσμα στήν ἀνατολική πλευρά τοῦ Ναοῦ τοῦ Χριστό στόν Κάμπο, πού ὑπῆρχε μέχρι πρότινος, πρίν τήν ἀναστήλωσίν Του ἀπό τήν Ἀρχαιολογικήν Ὑπηρεσίαν, καθώς καί ἡ ἔλλειψις σταυροῦ. Τό συμπέρασμα τῶν ἀρχαιολόγων εἶναι ὅτι μεταποίησαν τοιουτοτρόπως τό Ναόν, ὥστε νά ὁμοιάζῃ ἐξωτερικά μέ τζαμί, διά νά μήν πειράξουν οἱ Βάρβαροι κατακτητές αὐτό τό ὑπέροχον κτῖσμα τοῦ 11 αἰ.

Καί τέλος, ἔχουμε τή μαρτυρία τοῦ Ἄγγλου Ἀρχαιολόγου CHANDLER RICHARD, ὁ ὁποῖος ἐπέρασε ἀπ' τά Μέγαρα τό καλοκαίρι τοῦ 1766, ὅπου χωρίς νά ἐπιδιώκῃ μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι τό κέντρο τοῦ Ραγιᾶ-Μεγαρίτη ἦταν ἡ Ἐνορία του. Ὁ Ναός, πού ἦταν στό κέντρο τῆς Πόλεως...

Καί ὁ Παπᾶς ἦταν ὁ ἄρχοντας τοῦ Λαοῦ, δέν ἦταν μόνον ὁ λειτουργός, ὁ ἱερουργός τῆς σωτηρίας τοῦ Λαοῦ, ἦταν συγχρόνως ὁ Ἱεροκήρυκας, ὁ Προεστός, ὁ δάσκαλος,

ὁ δικαστής, ὁ προνοητής, ὁ φιλοπτῶχος, ὁ παρηγορητής, ὁ οἰκονομικός ἔφορος, ὁ ὑπεύθυνος ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν κατοχῆς μ’ ἕνα λόγον ὁ Πνευματικός Πατέρας τοῦ Λαοῦ.

Ἰδού τί γράφει ἐπί λέξει ὁ ἄγγλος ἀρχαιολόγος: «Τό κατάλυμμά μας στά Μέγαρα ἦταν ἕνα ἀνοικτό ὑπόστεγο, προσαρτημένο στό σπίτι τοῦ Ἕλληνα Παπᾶ, ἑνός νέου ἁπλοϊκοῦ ἀνθρώπου, μέ μιά πυκνή μαύρη γενειάδα. Ἦταν ὁ οἰκονομικός ὑπεύθυνος ἤ καί δικαστικός ὑπάλληλος, ἐπειδή ἐδῶ δέν ὑπάρχει Τουρκική ἔδρα»[11].

Ὅλα αὐτά δείχνουν τή σφρυγιλλότητα καί τήν ἀναγεννητική δύναμι τῶν Ἐνοριῶν-Κοινοτήτων τῆς ὑπόδουλης Ρωμηοσύνης, καί κατ’ἐπέκτασιν καί τῶν ὑποδούλων Μεγαρέων.

Ἀκριβῶς ὅμως, αὐτός ὁ σύνδεσμος τῆς ἀγάπης γύρω ἀπ’ τήν Κοινότητα – Ἐνορία ὡδήγησεν διά τῆς πίστεως τόν Λαόν στήν παλιγεννεσία καί τήν ἀνάστασι τοῦ γένους.

Ἀνάστασι καί Παλιγγενεσία

Ἡ Ἐκκλησία – Ἐνορία, ὅπως εἴδαμε ἦταν ὁ χῶρος ὅπου ὁ ἔμφυτος δυναμισμός τῶν ὑποδουλων Ρωμηων συντηροῦνταν καί ἐνισχύοταν.

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ, ὡς τό κύριο καί μοναδικόν μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας, ὡδηγοῦσεν τούς ὑποδούλους σέ ἐπανάστασιν κατά τῶν τυρράνων!

Ἔτσι στούς κόλπους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τρεφόταν ἡ μεγάλη ἰδέα, ὡς προοπτική τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένοςυ ἐκ τῆς δουλείας, ὡς Παλλιγενεσίας!

Ἡ ἰδέα τῆς ἀνασυστάσεως τοῦ «ρωμαίϊκου», πού ἐγεννήθη μετά τήν ἅλωσι τῆς Πόλεως ἀπό τούς Φράγκους τό 1204, ἔγινε κυρίαρχος ἰδεολογία κατά τά χρόνια τῆς δουλείας.

Ὅλος ὁ ἀγῶνας στήν καθημερινή ζωή, ἀλλά καί στίς μάχες τῆς Ἐπαναστάσεως ἦταν κατά βάσιν θεολογικός. Θά νικήσωμεν, ἐπειδή μόνον καί μόνον ἔχομεν δίκαιον. Ἐβγῆκαν ἀπ’ τό δρόμον τοῦ Θεοῦ οἱ Τοῦρκοι. Ἄλλωστε κόσμος καί Ἱστορία εἶναι δύο περιοχές τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Οἱ Ρωμηοί ζοῦν τό γεγονός ὅτι εἶναι ὁ νέος Ἰσραήλ, ὁ Λαός στόν ὁποῖο σκηνώνει ὁ Θεός «καί ἡγεῖται αὐτῶν» (ἐξοδ. 13, 21).

Γιαυτό τά ἔδωσαν ὅλα στόν ἀγῶνα γιά τοῦ «Χριστοῦ τήν πίστιν τήν ἁγίαν καί τῆς Πατρίδος τήν ἐλευθερίαν» καί γιαυτό ἡ Ἐκκλησία, ὡς Κοινότητα, ἐπῆρε ἐπάνω Της

ὅλον τό βάρος τοῦ ἀγῶνα τῆς ἐπαναστάσεως!!!

Τί , λοιπόν, νά πρωτοενθυμηθῶμεν;

Τήν ἐπανίδρυσιν τῆς παλαιφάτου Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Φανερωμένης Σαλαμῖνος ἀπό τόν ὅσιον Λαυρέντιον τόν Μεγαρέα; Πού τά ἔδωσεν ὅλα στόν ἀγῶνα;

Ἤ τούς Καλογήρους τῆς Μονῆς τοῦ Μακρυνοῦ καί τῆς Μονῆς τοῦ Κυπαρίσσου, πού ἐπολέμησαν τόν Δράμαλη στόν Ἀέρα τῶν Γερανείων, στίς 26 Ἰουλίου 1822 καί τοῦ ἐπῆραν τά ἕξι κανόνια του; Καί ἄς μη ξεχνᾶμε ὅτι ἡ Μονή τοῦ Μακρυνοῦ, κατά τόν Καλογερόπουλον, ἦταν «ἀξιολογώτατον Μονύδριον, χρησιμεῦσαν καί ἄλλοτε ὡς κρυφόν Σχολεῖον»[12].

Προσέτι, ἠμποροῦμεν νά μάθωμεν ἀπό ἕνα σημείωμα εἰς ἕνα παλαιόν μηναῖο τοῦ Αὐγούστου τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἱεροθέου τήν ἱστορικήν ἀλήθειαν:

«1822, Ἰουλίου, θύμησις γράφω, ἐγώ ὁ Ἱεροδιάκονος Παΐσιος ὅταν ἐπεράσανε οἱ πασσιάδες καί πήγανε εἰς Μορέα καί ἤτανε χιλιάδες εἴκοσι… ἐπήγαμε καί ἐμεῖς οἱ Καλόγεροι τοῦ Κυπαρισσιοῦ (δηλαδή τῆς Μονῆς Παναγίας τῆς Κυπαρισσιωτίσης-Ἁγ. Ἱεροθέου) καί ἐκάμαμε τόν πόλεμο στό Παλιόπαγνο…» κ.λπ.[13].

Ἤ νά ἐνθυμηθῶμεν ὅτι, ὅταν κατά τό 1828 καταδιωγμένοι οἱ Μεγαρῖτες ἀπό τήν ἐπιδρομήν τῶν Τούρκων ὀχυρώθηκαν στόν λεγόμενον «Τοῖχο» καί ἐμάχοντο κατά τῶν Τούρκων μόνον σαράντα δύο μαχητές. Τήν ὥρα τοῦ πολέμου γίνονται 52. Καί πράγματι ἐνικοῦσαν τούς χιλιάδες Ὀθωμανούς.

Στό τέλος δέ, κάθε μάχης ἐμετρῶντο καί ἦτο πάλιν 42!!! Ἀπορία συνεῖχεν ὅλους, ἡ ὁποία ἐλύθη, ὅταν μετά τήν τελευταίαν μάχην οἱ ἐχθροί ὑπεχώρησαν νικημένοι καί οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἐφανέρωσαν τή δύναμίν Των μετατραπέντες ἀπό πεζοί εἰς ἐφίππους στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι κατεδίωκον τούς ἀτάκτως φεύγοντας νικημένους ἐχθρούς.

Ἀλλά καί ὁ Στρατηγός Μακρυγιάννης μαρτυρεῖ ὅτι «Μεγάλη εἰλικρίνειαν καί πατριωτισμόν εἴδαμεν ἀπό τούς Περαχωρῖτες καί ἀπό τούς Μεγαρῖτες. Αὐτοί ἰδίως ἔδειξαν πατριωτικά αἰσθήματα καί φιλάνθρωπα κι’ ἔλεγαν: «Νά πουληθοῦμεν ὅλοι… διά τήν πατρίδα»[14].

Ἡ Ἐπανάστασι τοῦ ’21 ἔχοντας

ἰσχυρόν πνευματικόν ὑπόβαθρον:

τήν πίστιν στόν Χριστόν,

ἀλλά καί φρόνημα βαθύτατον: τήν ἐλευθερίαν

καί ἐστολισμένη μέ τά προαναφερθέντα ὡραῖα γεγονότα-μαρτυρίες

εἶχε τό δυναμικόν ἱστορικόν πλαίσιον μέσα εἰς τό ὁποῖον ἐκυοφορήθη, ἐγεννήθη, ἀνετράφει καί ἀνεδείχθει καί ἐνίκησεν:

τήν ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΤΗΤΑ!

Κατόπιν τούτων, ἠμποροῦμεν νά κατανοήσωμεν ποία ἦταν ἡ πίστις τῶν ὑποδούλων, τί ἐπεχείρησαν, τί κατάφεραν, ἀλλά καί πῶς ἡ Φραγκευμένη Δύσις, τῆς ἀναγεννημένης ἐποχῆς ἀνέτρεπε τόν ροῦν τῶν γεγονότων καί τῶν προσπαθειῶν, ὥστε νά μήν ἱδρυθῇ καί πάλιν τό Ρωμαΐϊκον, ἡ Μεγάλη ἰδέα νά καταπνιγῇ, ἤ μᾶλλον νά διαστραφῇ καί νά γίνῃ ἐθνική ἰδέα, ἔξω ἀπό τά ὅρια τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καί παραδόσεως, στά πλαίσια ἑνός ἀρρωστημένου ἐθνικισμοῦ.

Ὅμως, διά τό ποῖος ἦτο ὁ σκοπός καί τά κίνητρα τῆς Ἐπαναστάσεως μᾶς τό λέει καλύτερα ἀπό τόν καθένα ὁ Ἀρχιστράτηγός της, ὁ θρυλικός Γέρος τοῦ Μωριᾶ: «Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐδική μας δέν ὁμοιάζει μέ καμμιάν ἀπό ὅσες γίνονται τήν σήμερον εἰς τήν Εὐρώπην. Τῆς Εὐρώπης αἱ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῶν διοικήσεών των, ἦταν ἐμφύλιοι πόλεμοι. Ὁ ἐδικός μας πόλεμος ἦτον ὁ πλέον δίκαιος, ἦτον ἔθνος μέ ἄλλον ἔθνος, ἦτον μέ ἕνα λαόν, ὁπού ποτέ δέν ἠθέλησε νά ἀναγνωρισθῇ ὡς τοιοῦτος...».

«Μίαν φοράν,» λέγει ὁ Μακρυγιάννης, «ὅταν ἐπήραμεν τό Ναύπλιον, ἦλθεν ὁ Ἅμιλτον νά μέ ἰδῆ, μοῦ εἶπε ὅτι: «Πρέπει οἱ Ἕλληνες νά ζητήσουν συμβιβασμόν καί ἡ Ἀγγλία νά μεσιτεύση». Ἐγώ τοῦ ἀποκρίθηκα, ὅτι: «Αὐτό δέν γίνεται ποτέ, ἐλευθερία ἤ θάνατος.

Ἐμεῖς, Καπετάν Ἅμιλτον, ποτέ συμβιβασμόν δέν ἐκάμαμεν μέ τούς Τούρκους. Ἄλλους ἔκοψε, ἄλλους ἐσκλάβωσε μέ τό σπαθί καί ἄλλοι, καθώς ἡμεῖς, ἐζούσαμεν ἐλεύθεροι ἀπό γενεά εἰς γενεά. Ὁ βασιλεύς μας ἐσκοτώθη, καμία συνθήκη δέν ἔκαμε, ἡ φρουρά του εἶχε παντοτινόν πόλεμον μέ τούς Τούρκους καί δύο φρούρια ἦτον πάντοτε ἀνυπότακτα».

Μέ εἶπε: «Ποία εἶναι ἡ βασιλική φρουρά του, ποῖα εἶναι τά φρούρια;» – «Ἡ φρουρά τού Βασιλέως μας εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται, τά φρούρια εἶναι ἡ Μάνη καί τό Σούλι καί τά βουνά». Ἔτζι δέν μέ ὁμίλησε πλέον»[15] .

Συνεπῶς, Θεολογική στήν οὐσία της εἶναι ἡ τοποθέτησις τῶν προγόνων μας ὅτι, ἡ ἀνθρώπινη λογική καί ἡ ἀνθρώπινη δύναμις εἶναι περιορισμένη, καί ὅτι ἡ δύναμις τῶν ραγιάδων εἶναι ὀλίγη, ἀλλ’ ἡ πίστις των ὅμως, εἶναι μεγάλη καί ὁ Θεός μεγαλύτερος, ἔκανε τούς ὑπόδουλους νά ἀγωνισθοῦν, νά προχωρήσουν, νά μάχωνται, νά ἀντιμετωπίζουν τό κάθε τί ἀτρόμητοι.

Πολλές καί χαρακτηριστικές εἶναι οἱ περιπτώσεις ὅπου ὁ Στρατηγός Μακρυγιάννης βεβαιώνει αὐτήν τήν ἄμεση πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ὅταν πολεμοῦσαν τόν Κιουταχῆν στόν Πειραιᾶ «εἶδε ὁ ἀρχηγός Γκόρδον τόν κίντυνον καί πῆρε τούς συντρόφους του καί τήν ἀρχηγίαν του καί μπῆκε εἰς τό καράβι... Τοῦ λέγω: Κόπιασε ἡ γενναιότης σου καί σ’ αὐτήν τήν μπατάγια τή σημερινή θά γένη ὁ Θεός ἀρχηγός... Τί θά κάμης μοῦ λέγει σέ τόσον πλῆθος Τούρκων; – Εἶναι ὁ Θεός τοῦ λέγω καί κάνει Αὐτός!» [16].

Ὅμως, αὐτή ἡ πίστις μέ τήν παραδοξότητα τῆς ἀδυναμίας της πηγάζει ἀπό τό Ἐκκλησιαστικόν γεγονός, αὐτό ἀνδρείωσε τούς Ραγιᾶδες καί αὐτή ἡ πίστις ἐνίκησε.

«...Δέν πρόκειται, λοιπόν, γιά ἕνα αὐστηρά πολεμικό γεγονός, ἀλλά γιά ἕνα γεγονός, πού ἔχει πνευματική, δηλ. ἐκκλησιαστική διάσταση...»[17].

Ὅποτε καταλαβαίνει κανείς, γιατί ἡ λογική τοῦ κόσμου τούτου ἀδυνατεῖ νά δεχθῇ τήν παλιγγενεσίαν τοῦ ’21, ὡς ἐκκλησιαστικόν γεγονός...

Διότι ἐάν τό δεχθῆ, τότε θά παραδεχθῆ τόν Θεόν καί τήν πίστιν. Ὅμως, ὁ Θεός εἶναι παράδοξον μέγεθος διά τήν λογικήν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου, τό ἴδιον παράδοξον εἶναι διά τόν κόσμον ἡ πίστις, περισσότερον δέ, παράδοξον γεγονός μέσα στόν κόσμο εἶναι ἡ παρουσία καί ἡ ὕπαρξις πιστῶν ἀνθρώπων.

Συνεπῶς, ἐπειδή ὁ Λαός εἶναι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ προετοίμασε 400 χρόνια τό Λαόν Της καί διά τοῦτο ὁ Λαός μας ἐπαναστάτησεν.

«Ἡ Ὀρθόδοξη Ἑλληνική Ἐκκλησία εἶναι ἡ μόνη χριστιανή Ἐκκλησία σ’ ὁλόκληρο τόν κόσμο πού ἔκανε ἐπανάστασι. Δέν ὑπεστήριξε ἁπλῶς ἠθικά τόν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους, ἀλλά τόν ξεκίνησε ἀπ’ τά Μοναστήρια Της καί τόν τροφοδότησε μ’ ὅλες της τίς δυνάμεις καί καθόλη τή διάρκειά του μέχρι πού καρποφόρησε» [18].

Ἄλλωστε, Ἐκκλησία σημαίνει τόν Λαόν τοῦ Θεοῦ μέ τήν ἀκράδαντον πίστιν καί τήν ἱστορικήν πορεῖαν του μέ τό φρόνημα ὅτι «οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσα πόλιν, ἀλλά

τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν»!(Ἑβρ.13-14)

Αὐτό τό οὐράνιον φρόνημα ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ Λαοῦ Της δέν τό ἄφησεν, τό ἐκαλλιέργησεν, διό καί ἡ προοπτική τῆς αἰωνιότητος καί ἡ πίστις στήν αἰώνιον ζωήν, ἔδινε κουράγιον καί δύναμιν στούς καταπιεζομένους, ὥστε νά ἀντέξουν 400 χρόνια.

Ἡ Ἐκκλησία πρώτη ἀπεφάσισεν καί ἀνέλαβεν τόν ἀγῶνα τῆς διασώσεως τοῦ Γένους, ἔλεγεν ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος, ὁ Ψαρριανός (+), καί οὐσιαστικά ἐκενώθη-ἄδειασεν -«ἐκένωσεν ἑαυτήν»- ὅπως ὁ Σωτῆρας Χριστός «ἐκένωσεν ἑαυτόν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δέ, σταυροῦ!». Ἀνέβηκεν καί ἡ ἐθναρχοῦσα, Ἐκκλησία ἐπί τοῦ Σταυροῦ διά τά παιδιά Της, ἀνεκατεύθη δηλ. μέ τήν Ἱστορία (καί μέ τά πίτουρα τῆς ἱστορίας) θυσιάζοντας πρός στιγμήν τήν προτεραιότητα Της, πού εἶναι ἡ οὐράνιος προοπτική , διά νά οἰκονομήσῃ τήν σωτηρίαν τοῦ Λαοῦ καί νά σώσῃ τήν πίστιν.

Κατά ταῦτα:

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ξεσηκωμοῦ καί ἡ τελική νίκη εἶναι καθαρά ἐκκλησιαστικόν γεγονός!

Διότι: 1ον) ἡ Ἐπανάστασις ἔγινε στίς Ἐκκλησίες μέ Λειτουργίες καί Δοξολογίες

2ον) ἤρχισεν στό Μοναστήρι τῆς ἁγίας Λαύρας μέσα στήν Ἐκκλησία

3ον) ἔχει Λάβαρον-ΣΥΜΒΟΛΟΝ τήν κεντητήν εἰκόνα τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου

καί 4ον) ἔχει τρόπαιον καί πρώτην θυσίαν ἐκείνην τοῦ Πατριάρχου καί Ἐθνάρχου τῶν Ρωμῃῶν! τοῦ Πατριάρχου τοῦ χρέους καί τῆς θυσίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ε΄.

*****

Διά τοῦτο καί ἐμεῖς σήμερα τιμῶμεν καί δοξάζωμεν,

καί τιμῶντες ἐνθυμούμεθα καί μνημονεύομεν καί μνημονεύοντες τήν θυσίαν τῆς Ἐκκλησίας ὑπέρ τοῦ Λαοῦ Της

ἁγιαζόμεθα, διότι «ἡ μνήμη εἶναι το μόνον ἀντιδοτον κατά τοῦ θανάτου... Δέν εἶναι τυχαῖον ὅτι σέ κάθε πλῆγμα, πού ἐπιφέρει στή ζωή μας ὁ θάνατος ἡ Ἐκκλησία μας ἀντιδρᾶ μέ τήν εὐχήν αἰωνία ἡ μνήμη»[19]

καί βεβαίως δέν λησμονοῦμεν φρονηματιζόμενοι:

τοῦ Πατριάρχου ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ τοῦ Ε΄, τό μαρτυρικόν, τό οὐσιαστικόν, τό σοφόν, τό μεγαλόθυμον καί ποιμαντικόν, ἀλλά καί τήν ὅλην τοῦ ἱεροῦ Κλήρου θυσίαν×
τοῦ Κολοκοτρώνη τό γενναῖον, τό γενναιόδωρον, τήν πίστιν, τήν ἀμνησικακίαν καί τήν δικαιοσύνην×
τοῦ Μακρυγιάννη τό πιστόν, τό ἡρωικόν, τό ἀτρόμητον καί ἀσκητικόν×
τοῦ Καραϊσκάκη τό εὐλαβές, τό λεβέντικον, τό ἀψήφιστον×
τοῦ Νικηταρᾶ τήν τιμιότητα καί ἀνδρειωσύνην×
τοῦ Κανάρη τήν πίστιν, τήν παναγιοευλάβεια, τήν εὐγνωμοσύνην×
τοῦ Ἀθανασίου Διάκου τήν ἀγνότητα, τήν ἐντιμότητα καί τήν πιστότητα×
τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ τό ἱερατικόν ἦθος, τό εὐθές, τό ἀτρόμητον, τό μεγαλοπρεπές, τό ἡγεμονικόν×
τοῦ Παπαφλέσσα τό δυνατόν, τό εὐθές, τό συναρπαστικόν×
τῆς Μπουμπουλίνας τήν γενναιότητα, τήν πίστιν, τήν φιλοπατρίαν, τήν αὐτοθυσίαν×
τῆς Τζαβέλαινας καί τῶν Σουλιωτισσῶν τό πιστόν, τό πατριωτικόν, τό γενναῖον, τό ἄφοβον καί ἀσυμβίβαστον×
τοῦ Καποδίστρια τήν σοφίαν, τό διοικητικόν, τό σεμνόν, τό δίκαιον καί τό ἁγιοπρεπές×
τοῦ Ὑψηλάντη τό ὑψηλόν πατριωτικόν φρόνημα, τό φιλοπάτριον καί τό γενναῖον τῆς καρδίας×
ὅλων τῶν ἡρώων μας τό ἀγνόν, τήν πίστιν καί τή φιλοπατρίαν!

Ἐπιλεγόμενα

Ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει καί συνεχίζει μέχρι τῶν τελευταίων λεπτομεριῶν τοῦ ἔργου Της μέσα στόν κόσμο, καί παρά τά «ἀνθρώπινα», ἀποτελῇ μίαν ἀδιάλειπτον καί συνεχῆ λατρευτικήν ἐπίκλησιν, μίαν προσευχήν καί παράκλησιν πρός τό Ἅγιον Πνεῦμα νά μεταβληθῇ βαθμιαίως ὁ κόσμος σέ Σῶμα Χριστοῦ, εἰς Ἐκκλησίαν Θεοῦ ζῶντος, δηλ. νά ἔχῃ ὁ κόσμος δυνατότητα νά προγεύεται μέσα ἀπό τήν τελουμένην ἑκασταχοῦ θείαν Εὐχαριστίαν, διά τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, τήν ἐρχομένην Βασιλείαν του Θεοῦ, διότι αὐτό εἶναι ΕΛΠΙΔΑ!

Αὐτή ἡ πίστις, αὐτή ἡ ἐλπίδα καί αὐτό τό φρόνημα, ἦταν τό φρόνημα τῶν ὑποδούλων. Αὐτή ἡ πίστις καλλιέργησε καί καλλιεργεῖ τό ἦθος

τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλευθερίας καί τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου.

Διά τοῦτο, οἱ πρόγονοι μας ἐπανεστάτησαν καί ἐνίκησαν,

διότι εἶχαν:

ἀγάπην καί πίστιν στόν Θεόν καί στήν Πατρίδα ἀφοσίωσιν

ἀλλά καί ἔρωτα στήν Ἐλευθερία!

Ἔστω ὅθεν, Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν ἡρώων

καί πάντων τῶν ἀγωνιστῶν προπατόρων μας!

[1] Εἰσήγησις τοῦ Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Κουλουριώτη, Ἡγουμένου τῆς Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίας Παρασκευῆς Μαζίου Μεγάρων, τήν 24ην Ὀκτωβρίου 2021, εἰς ἡμερίδα μέ θέμα τήν τοπικήν ἱστορίαν πρίν, κατά καί μετά τήν Ἑλληνκήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, πραγματοποιηθεῖσαν ὑπό τοῦ Δήμου Μεγαρέων, κατά τάς ἐπετειακάς ἑορταστικάς ἐκδηλώσεις διά τά 200 χρόνια παλλιγενεσίας 1821-2021.

[2]. π. Γ. Μεταλληνοῦ. Τουρκοκρατία σ. 105.

[3] . Μέγα Φαράντου, ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ & ΗΘΙΚΑ σ. 507.

[4] . Ἰω. Μενούνου, Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, Διδαχές ἐκδ. ΤΗΝΟΣ σελ. 116.

[5] . ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ 1676 – 1897. Ἐπιμέλεια Στ. Γκίνη Μέγαρα 1987, σελ. 32.

[6] . ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ τῶν Μεγάρων Ἰακωβου. Πιλίλη τ. Α΄, σελ. 63.

[7] . ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ 1676 – 1897. Ἐπιμέλεια Στ. Γκίνη Μέγαρα 1987, σελ. 46.

[8] . Βλ. τό βιβλίον: ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ 1676 – 1897. Ἐπιμέλεια Στ. Γκίνη Μέγαρα 1987.

[9] .αὐτόθι, σελ.11.

[10] . αὐτόθι, σελ. 66.

[11]. αὐτόθι, σελ. 53.

[12] . πρβλ. Ι. Μ. Μακρυνοῦ, σελ. 31, Ἀθῆναι 1992.

[13] . πρβλ. Βίος καί ἀκολουθία τοῦ Ἁγ. Ἱεροθέου Ἐπ. Ἀθηνῶν. Ἀθῆναι 1980 σελ. 16.

[14] .ΤΑ ΜΕΓΑΡΑ, ἔνθ. ἀν. σελ.97.

[15]. Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη ἐκδ. «Μέλισσα».

[16] . ὁμοίως εἰς: Ἀπομνημονεύματα Μακρυγιάννη, σ. 256.

[17] . βλ. στό βιβλίο «ΜΝΗΜΕΣ,ΡΙΖΕΣ…ΔΟΞΑ & ΤΙΜΗ», Μακ. ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Ἱερωνύμου συμμετοχήν, Μέγαρα 2012, σελ. 49.

[18] Μ. Φαράντου ἐνθ. ἄν. σ. 505.

[19] . Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης, βλ. στό βιβλίον: «ΜΝΗΜΕΣ, ΡΙΖΕΣ…ΔΟΞΑ & ΤΙΜΗ», Μέγαρα 2012, σελ. 58.

Πρώτη δημοσίευση: ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΠΗΧΗΜΑΤΑ, 27/10/20218